

що повинні з'явитися у виборчому законодавстві, законодавстві про статус народного депутата, про політичні партії.

1. *Лановенко О.* Соціокультурні чинники формування міжетнічної толерантності в Україні // Наукові записки. – К., 2001. – Вип. 15. – С. 39. 2. *Ожеван М.* Міжетнічна толерантність у контексті проблем інформаційно-психологічної безпеки України // Наукові записки. – К., 2001. – Вип. 15. – С. 234. 3. *Резолюція* Європейського Парламенту щодо ситуації в Україні, ухвалена 13 грудня 2012 року [Електронний ресурс] / Представництво Європейського Союзу в Україні. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/political_relations/index_uk.htm. 4. *Світова* Конференція українських державницьких організацій закликає Європарламент переглянути рішення щодо «Свободи» [Електронний ресурс] / Офіційний сайт партії «Свобода». – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/diypalnst/novyny/035067/>. 5. *Інтерв'ю* В. Наливайченка // День. – 2012. – 21 грудня. – №234. – С.15. 6. *Ukraine: Investigate Attacks on Peaceful Protest* [Електронний ресурс] / Human Rights Watch. – Режим доступу: <http://www.hrw.org/news/2012/12/18/ukraine-investigate-attacks-peaceful-protest>. 7. *Циу-ашвілі Н.* Виміри етнополітичної безпеки України // Держава і право. – К., 2011. – Вип. 52. – С. 652. 8. *Закон* України «Про політичні партії в Україні» // ВВР України. – 2001. – № 23. – Ст. 118. 9. *Рішення* Верховного Суду України про заборону політичної партії від 05.11.2004 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://tsn.ua/politika/svobodivec-ne-bachit-problemi-u-tomu-scho-obizvav-kunis-zhidi-vkoou.html>. 10. *Свободівець* не бачить проблеми у тому, що обізвав Куніс «жидівкою» [Електронний ресурс] / ТСН. – Режим доступу: <http://tsn.ua/politika/svobodivec-ne-bachit-problemi-u-tomu-scho-obizvav-kunis-zhidi-vkoou.html>. 11. *Ірина Фаріон:* Для кого слово «жид» образливе, нехай поспілкуються на спиритичному сеансі з Шевченком [Електронний ресурс] / Буквоїд. – Режим доступу: <http://bukvoid.com.ua/events/NP/2012/11/30/091035.html>. 12. *Лист* Міністерства юстиції України Засновнику та головному редактору Медіа-проект «Київ єврейський» [Електронний ресурс] / Міністерство юстиції України. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/comments>. 13. *Проект* Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо зазначення в свідоцтві про народження дитини її національності» № 1133 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45219. 14. *Жиди* / Словник української мови: В 11 т. – Т. 2. – 1971. – С. 528. 15. *Закон* України «Про національні меншини в Україні» // ВВР України. – 1992. – № 36. – Ст. 529. 16. *Проект* Постанови «Про заборону мови ворожнечі та висловів, що принижують людську гідність (стосовно образливих висловів «жид», «хохол», «москаль» тощо)» №1152 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45240.

УДК 321.7

В. М. СПІВАК

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Аналізуються проблеми суспільно-політичного розвитку в умовах глобальних трансформаційних змін. Розглянуто реалії та перспективи формування громадянсько-

© СПІВАК Віктор Михайлович – доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін та профспілкового руху АПСВ

го суспільства в Україні. Обґрунтовано необхідність розвитку культури та духовності сучасного суспільства як важливих складових суспільно-політичного процесу.

Ключові слова: громадянське суспільство, культура, нематеріальна складова, духовні цінності, трансформація.

Спивак В. Н. Гражданское общество в Украине: проблемы становления в условиях глобальных трансформаций

Анализируются проблемы общественно-политического развития в условиях глобальных трансформационных изменений. Рассмотрены реалии и перспективы формирования гражданского общества в Украине. Обоснована необходимость развития культуры и моральности современного общества как важных составляющих общественно-политического процесса.

Ключевые слова: гражданское общество, культура, немущественная составляющая, духовные ценности, трансформация.

Spivak V.

Problems of political development in the conditions of global transformatsionny changes are analyzed. Realities and prospects of formation of civil society in Ukraine are considered. Need of cultural development and morality of modern society as important components of political process is proved.

Key words: civil society, culture, non-property component, cultural wealth, transformation.

Сучасні глобальні трансформаційні зміни – складний, суперечливий і далекий до завершення процес. Суттєвими особливостями його нинішнього етапу розвитку є ускладнення і загострення проблем у сфері культурно-цивілізаційних відносин, небувалий розвиток інформаційних систем і технологій, послаблення держав і посилення суспільств.

На відміну від традиційних практик, формування громадянського суспільства в нашій державі відбувається як під тиском глобальних змін, так і в рамках процесу модернізації, тобто комплексу соціальних, економічних, політичних, культурних, інтелектуальних трансформацій, характерних для країн молодих демократій. Подібне нашарування процесів наднаціонального і національного характеру, особливо в умовах системної, глобальної кризи, виокремлює додаткові труднощі й проблеми у формуванні громадянського суспільства.

Природно, що тема громадянського суспільства перебуває у центрі дискусій про соціально-політичне майбутнє України. Значний внесок у розробці зазначеної проблеми належить вітчизняним вченим В. Бабкіну, В. Бебику, В. Горбатенку, О. Горбань, О. Карчевській, А. Колодію, І. Кресиній, О. Михайловській, Т. Мармазовій, О. Пухкалу, Ф. Рудичу, О. Ребеці, В. Сергєєву, Г. Щедровій, Ю. Якименку та ін. Проте окремі аспекти формування громадянського суспільства в Україні, тенденції, проблеми, перспективи його розвитку в системі глобалізаційних процесів потребують подальшого переосмислення, особливо в аспекті його демократизації. Безперечно, в сучасних умовах реформування спостерігається поділ соціуму на громадянське суспільство і демократичну державу. В цьому тандемі громадянське суспільство тією чи іншою мірою виступає основою держави, його розвиток спричиняє в ній необхідні зміни¹. Водночас поле таких змін і формування практик в Україні є надзвичайно широким і значною мірою, на наш погляд, залежить від базових цінностей культурно-цивілізаційного змісту. Особливо акту-

алізується зазначена проблематика на фоні досліджень практики формування глобального громадянського суспільства.

Історично ідея «громадянського суспільства» походить з античних часів. У працях Цицерона і Арістотеля знаходимо уявлення про нього як про сукупність громадян, які проживають у граді або полісі. Тобто таке розуміння фактично ототожнювало державу і громадянське суспільство. У працях Н. Макіавеллі громадянське суспільство активно протиставляється державі як структурі, що прагне підім'яти під себе життя суспільства. Із середніх віків поняття «громадянське суспільство» вирізняється крайньою неоднозначністю і різноманітністю тлумачень.

Немає однастайності у тлумаченні громадянського суспільства і серед сучасних західних дослідників. Для Д. Коли воно є синонімом політичного суспільства. М. Кризан і Л. Колаковський, навпаки, протиставляють громадянське суспільство як сферу неофіційної активності громадян політичному суспільству як сфері офіційності. Д. Хелд зараховує до громадянського суспільства позадержавні сфери особистого, сімейного і ділового життя. У Е. Коєна – це сфера виключно соціальних відносин у вузькому їх розумінні, не-економічних і недержавних. Р. Дарендорф розглядає громадянське суспільство як сферу соціуму, яка відповідає вимогам сучасної цивілізації, має певний рівень цивілізованості; К. Поппер – як відкрите суспільство; В. Гавел і В. Клаус ототожнюють його з демократичним товариством².

Слід зауважити, що головні погляди на сутність і формування громадянського суспільства ґносеологічно пов'язані з певними культурно-історичними традиціями: італійською, німецькою та англо-американською. В їх різноманітності прослідковується не лише складність ґносеологічного характеру, а й своєрідний відбиток різного історичного досвіду, розмаїття культурних традицій, у яких відбувалося становлення громадянського суспільства, а також незавершеність і продовження процесів його формування в глобальному масштабі.

Важливо, що концепція громадянського суспільства, як і її окремі положення та ідеї не є незмінною. В ході розвитку суспільства і держави вона постійно доповнюється і удосконалюється. На погляд окремих експертів, важливим стратегічним питанням після трагедії 11 вересня 2001 р. в США як на національних, так і глобальному рівні є консолідація різних громадських течій для підтримання глобальної стратегії щодо протидії тероризмові й екстремізові та створенню багатофункціональної системи антитерористичних дій. Сучасне громадянське суспільство повинне вміти протидіяти тероризму. Центром єднання антитерористичних сил в Україні може стати громадська організація «Міжнародна антитерористична єдність» (МАЄ), яка ставить за мету допомагати протидії тероризму шляхом об'єднання зусиль громадськості, залучення наукового і громадянського потенціалу України та інших країн до дослідження проблем міжнародного тероризму і вироблення відповідних пропозицій³.

Останнім часом суспільства різних країн підкорюють бренди різного роду екостилю, що виявляється у пріоритетах використання екологічно чистих виробів, запровадженні відповідних технологій, виробленні певного стилю життя соціуму тощо.

Особливої актуальності набуває проблема відносин між неурядовими організаціями наднаціонального характеру з національними урядовими організаціями та урядами, ролі партій у глобалізованому світі, формування

регіональних та глобального уряду, впливу інформаційно-комунікаційних технологій на відносини у суспільстві та ін. Тому нині може йтися про первинну концепцію громадянського суспільства, яка багато в чому вичерпала себе, чи сучасну концепцію, яка не сформувалася остаточно, а також про сутність цього явища нового змісту, поняття, розвиток ідей і положень тощо.

Усвідомлюючи, що повністю сформованого громадянського суспільства немає в жодній країні світу, вважаємо за необхідне підтримати позицію авторів, які, на відміну від первинних уявлень про громадянське суспільство, заснованих на абсолютизації інтересів приватних власників, формують сучасну загальнодемократичну концепцію постіндустріального громадянського суспільства, яка ґрунтується на визнанні необхідності забезпечення оптимального, гармонійного поєднання приватних і суспільних інтересів. Це суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права⁴. Наявна в такому суспільстві система соціально-економічних і політичних відносин спрямована на забезпечення гідного життя людини, захист її прав і свобод як найвищої цінності визнаної громадянським суспільством і правовою державою.

Аналіз ідей громадянського суспільства, які частково реалізуються в різних країнах, та накопичений вітчизняними і зарубіжними авторами досвід у дослідженні цього феномену дозволяє виділити такі його особливості – головні характеристики:

- високий рівень матеріального забезпечення усіх без винятку членів суспільства і нерозривно пов'язаний з ним високий рівень їх загальної і правової культури, а також відповідний їм рівень правосвідомості;

- високий рівень самоорганізації і самоуправління соціальної спільноти, яка іменується громадянським суспільством;

- відносна самостійність і самодостатність громадянського суспільства;

- побудова і функціонування громадянського суспільства на основі таких демократичних принципів, як рівноправність усіх членів громадянського суспільства в усіх сферах його життя і рівність у сфері політики, права та низці інших галузей; реальна і всебічна гарантія прав і свобод громадян; формування матеріальних та інших умов, необхідних для розвитку науки, освіти, охорони здоров'я, культури і виховання громадян, які формують їх як вільних, культурних, суто моральних і соціально активних, відповідальних перед законом членів суспільства; принципу політичного й ідеологічного плюралізму, який дозволяє громадянам не лише поділяти будь-які погляди і дотримуватися будь-якого світогляду, але й вільно створювати політичні партії та рухи, а також об'єднуватися у профспілкові, кооперативні, молодіжні та інші суспільні організації;

- опора громадянського суспільства в початковому його варіанті на ідеї лібералізму, а в сучасному його розумінні – на ідеї неолібералізму;

- задоволення матеріальних і духовних потреб людини, створення умов для її всебічного вільного розвитку як мета формування і функціонування громадянського суспільства;

- забезпечення функції соціалізації членів суспільства, соціальної інтеграції, зняття напруги, що виникає між державою і різноманітними соціальними групами та індивідами, тощо⁵.

Громадянське суспільство не є якоюсь єдиною організаційною структурою, хоча і містить у собі різні спільноти, асоціації, спілки та ін. Насамперед – це

суспільство громадян. Громадянське суспільство не просто сукупність ізольованих громадян. Громадянським робить його не їх сукупність, а така інтегральна якісна визначеність, як громадянство. Остання є однією з фундаментальних категорій концепції громадянського суспільства і означає наділення і забезпечення громадян відповідними правами та умовами існування.

У процесі реалізації своїх інтересів, задоволення матеріальних і духовних потреб громадяни вступають у різного роду соціальні зв'язки, відносини і взаємодії. Для громадянського суспільства характерне переважання горизонтальних зв'язків. Вони досить різноманітні й утворюють кілька шарів. Перший з них, фундамент громадянського суспільства, складають відносини, пов'язані із забезпеченням його життєдіяльності, адже головна функція соціальної організації полягає насамперед у створенні умов для задоволення базових людських потреб у харчуванні, одязі, житлі тощо. Другий шар становлять соціокультурні відносини, що містять у собі сімейно-родинні, етнічні, релігійні та інші усталені зв'язки. Нарешті, третій, верхній шар утворюють відносини, пов'язані з індивідуальним вибором, політичними і культурними перевагами, ціннісними орієнтаціями громадян. Життєдіяльність громадянського суспільства забезпечується активністю і різноманітністю тих структур, які його утворюють.

Досліджуючи проблеми становлення та розвитку громадянського суспільства в Україні, науковці все більше зважають на те, що в його розбудові не варто захоплюватися лише однією складовою – ринком і не приділяти уваги людині, створенню умов для її всебічного розвитку, вияву її прихованої творчої енергії, її самореалізації. Крім того, захоплення іншим «опорним» елементом – свободою також може мати негативні наслідки – безмежна абсолютизація свободи може призвести до свавілля, а надмірна регламентація суспільного життя – до примусу. Тому, сприяючи становленню громадянського суспільства в Україні, треба прагнути досягти гармонії між його базовими елементами. Однією з найважливіших, ключових умов становлення в Україні громадянського суспільства треба вважати його «нематеріальну» складову. Сама ж ця категорія є скоріше не економічною, а соціально-політичною, адже для концептуалізації такого явища, як громадянське суспільство, більш важливими є внутрішні якості його акторів, а не їх рівень доходу і соціальний статус⁶. Наблизити перспективу зрілого стану громадянського суспільства в Україні можна лише зміцнивши його «соціальний капітал», забезпечивши розвиток таких якостей активного громадянства, як толерантність, повага до закону, раціональне мислення, виховання правової свідомості, небайдужість до власної долі та суспільних справ.

Задана нематеріальна складова, на наш погляд, вміщує досить широкий перелік цінностей: національну ідею, право, традиції і звичаї, культуру, духовність, національні цінності, мову та ін. Їх значення у громадянському суспільстві є безперечним і саме вони перетворюють суспільство у громадянське.

За час після здобуття незалежності Україна пройшла значний шлях нарощування числа та вдосконалення якості різноманітних громадських спілок, асоціацій, фондів, інших добровільних організацій, що створюються з ініціативи громадян і складають так званий «третій сектор» (проміжну ланку між громадянами і державою). За відсутності фундаментального закріплення інституту громадянського суспільства в Конституції України чи в іншому окремому законі в державі напрацьовано значний масив законодавства, спрямованого на легітимацію статусу інститутів громадянського суспільства та закріплення основ їх діяльності.

За напрямками удосконалення нормативно-правової бази з питань розвитку, діяльності інститутів громадянського суспільства в Україні, доступу громадян до інформації, розроблення та впровадження ефективного механізму налагодження комунікацій між органами виконавчої влади та інститутами громадянського суспільства тощо постійно здійснюються як планові, так і позапланові заходи⁷. Водночас громадянське суспільство в Україні перебуває далеко за межами класичних уявлень про нього, а також реальних громадянських суспільств розвинених країн світу.

Загалом розвиток громадянського суспільства в Європі супроводжувався: а) новим типом колективної ідентичності – національною свідомістю, поєднаною з громадянською свідомістю у контексті спільної, недеспотичної національної держави-республіки; б) вимогою кожного народу-нації на право власного представницького, демократичного врядування; в) вимогою до держави конституційно гарантувати свободу і права людини; г) новим типом господарсько-економічних відносин, базованих на конкуренції і вільному ринку; д) формуванням партійного гатунку політичних відносин з вимогою розподілу гілок влади; ж) формуванням єдиної національної мови та переходом на неї у роботі органів освіти, адміністрування, науки, культури тощо⁸. Частково зазначені процеси відбулися і в нашій державі, а окремі лише започатковані. Є всі підстави вважати, що молода Українська держава обрала в цілому правильний шлях, шлях цивілізованого суспільства, яке ґрунтується на загальнолюдських цінностях. Водночас підтверджено власною практикою положення про неприпустимість копіювання досвіду інших держав у процесі формування громадянського суспільства. Нині будь-які реформи в Україні приречені на невдачу, якщо не враховувати в процесі їх здійснення ментальність народу та менталітет громадян.

Здобутки громадянського поступу в Україні можемо простежити за певними соціально-культурними формами ідентифікації людини і суспільства, в яких частково виявляються: а) задекларовані права і свободи громадян; б) зростання горизонтальних взаємин і стосунків; в) формування приватних власників; г) зростання кількості політичних партій, рухів, громадських організацій та ін. В оцінках дослідників і суспільства в цілому зазначені інститути та процеси як правило характеризуються недосконалістю, а їх цінність у сфері соціально-політичних відносин не достатньо усвідомлена як на рівні еліт, так і суспільства. Адже маргіналізація населення країни та його незахищеність перед державою, корупція, незавершеність розпочатих реформ, відсутність чіткого фактора в ідентифікації визначення вектора розвитку суспільства, на фоні постійних дискусій з питань національної мови, збереження історичної спадщини, преференцій демократії тощо, свідчать скоріш про перебування у стані «негромадянського» суспільства. Закономірно, що за такої ситуації поза увагою суспільства і національної еліти залишаються справді важливі й складні питання стратегії взаємовідносин суспільства і держави, кореляції відносин ринку, розвитку освіти та науки, переходу до сталого розвитку та протидії глобальним викликам сучасності.

Громадянське суспільство має певну специфіку, коли йдеться про так звані країни «молодої демократії». По-перше, суспільства таких країн перебувають не лише в процесі становлення, а й характеризуються підвищеною вразливістю від впливу власних держав та зовнішніх факторів глобального впливу. По-друге, розвиток суспільно-політичних процесів у цих країнах засвідчив, що важливу роль у

демократичних трансформаціях відіграє нематеріальна складова, чинник культури, в тому числі політичної. Тому, наголошує Ю. Якименко, розглядаючи сучасний стан громадянського суспільства в Україні, слід розглядати як рівень розвинутоності інститутів громадянського суспільства, так і стан громадянської культури, зокрема рівень громадської активності населення країни⁹.

Очевидно, є всі підстави стверджувати, зазначає О. Костенко, певну закономірність: яка соціальна культура людей, таке й їхнє життя. Отже, життя людей можна змінити на краще лише шляхом розвитку їхньої соціальної (політичної, економічної, правової, моральної) культури. Саме через неналежну соціальну культуру громадян демократія в Україні сьогодні має форму псевдодемократії, підприємництва – псевдопідприємництва, право – псевдоправа, мораль – псевдоморалі тощо. Отже, джерелом соціального прогресу і заснованою на ньому національної безпеки слід визнати громадянське суспільство, яке втілює в собі прогресивну соціальну культуру громадян. З огляду на це і має розвиватися сучасна концепція соціального прогресу в Україні. А соціальний прогрес є єдиним шляхом виходу з будь-якої кризи в суспільстві¹⁰.

Культурний вимір громадянського суспільства – це система певних соціальних та культурних норм і цінностей, які визначають способи індивідуальної і групової діяльності. Для громадянського суспільства характерна персоналістична культура з її настановою на реалізацію прав та свобод кожного члена суспільства незалежно від його статусу і соціальної належності. Культурні цінності й норми підпорядковані в ньому вимогам особистої свободи, самостійності, ініціативи, підприємливості¹¹.

Потреба належного рівня культури в глобальному середовищі прослідковується не лише з метою влаштування цивілізаційного устрою і відповідних відносин у межах суспільств національних кордонів, а й з метою засвідчення власної присутності в глобальному культурному просторі. В глобальному культурному просторі національні уряди не завжди здатні регулювати соціокультурні процеси. Інструментом координації дедалі частіше виступають не лише держави, а й інші інститути громадянського суспільства, а також міжнародні організації гуманітарного спрямування. Тому, зазначають авторитетні дослідники, культурна політика має базуватися на принципах відкритості, толерантності й діалогу, міжкультурної компетенції і комунікації, нової раціональності. Водночас координовані дії спрямовуються не на зняття альтернативних проєктів, а на підтримання ідей культурного плюралізму і демократичних цінностей, на збереження національного культурного розмаїття в контексті глобалізації¹². Культура – це здатність носити в собі іншого, залишаючись самим собою, ... явище, головною метою якого є вихід особистості за межі індивідуальності, тобто знаходження комунікативно-творчого контакту з «Іншим»¹³. Так, культура є могутнім об'єднуючим фактором у процесі формування цілісного світу як на національному, так і наднаціональному рівнях. Як підкреслюють окремі дослідники, соціальне та культурне нині втрачають свою нинішню автономність і починають існувати як одне ціле, щось типу єдиної соціокультурної нероздільної однакової самодостатньої цілісності... В ідеалі це все завершується повним розчиненням чи то культури в суспільстві, чи то суспільства в культурі, але вони в будь-якому разі від цього стають нерозрізнювальні¹⁴.

У науковій літературі громадянське суспільство уявляється не лише як більш висока ступінь розвитку людської спільноти, а і як носій духовних цінностей. У

сучасній технократичній цивілізації посилюються процеси позбавлення духовності усіх сфер людської діяльності, зазначають експерти. Деструкція суспільних відносин, правовий нігілізм, відсутність у суспільстві чіткої ієрархії ціннісних орієнтацій, негативний характер впливу ЗМІ, зростання наркоманії і алкоголізму, корупція є наслідком відсутності об'єднувальних цінностей українського народу, єдиної стратегії розвитку держави, неусвідомлення громадянами та інститутами громадянського суспільства власної відповідальності та власного впливу на ці процеси. Сприяє цій деструкції і розпорошеність позицій лідерів громадської думки, недовіра до них, відсутність об'єктивної, загальнодоступної інформації про історичні події, релігійні течії, невиконання батьками своїх обов'язків щодо дітей, відсутність позитивних прикладів для наслідування тощо¹⁵. У світлі цього виникає актуальне завдання всесвітньої соціально-правової підтримки різноманітних етапів і форм духовності у розвитку громадянського суспільства. Зазначена проблема не може бути подолана лише зусиллями уряду, парламенту, інших органів державної влади. Вона потребує залучення усього народу, кожного громадянина, всіх інститутів громадянського суспільства. Нематеріальна складова має стати базовою складовою смисловитого модерного проекту суспільного розвитку, який базується на національній спадщині та сучасній системі цінностей українського народу, виражає спільні духовні та матеріальні інтереси і потреби всієї нації та довгострокову стратегію сталого розвитку України.

1. *Пухало О.Г.* Модернізація системи державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні: Автореф. дис. ... док. наук з держ. упр. – К., 2011. – С. 29. 2. *Кирилюк Ф.М.* Громадянське суспільство, його сутність і основні проблеми формування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politics.ellib.org.ua/pages-2120.html> 3. *Крутовий В.В.* Громадянське суспільство повинне вміти протидіяти тероризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.antiterunity.org/ru/massmedia/society.php> 4. *Шемшученко Ю.С.* Громадянське суспільство. Юридична енциклопедія: В 6 т./ Відп. ред. Ю. С. Шемшученко та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т.1: А–Г. С. 646. 5. *Марченко М.Н.* Государство и право в условиях глобализации. – М.: Проспект, 2008. – С. 126-134. 6. *Цвєтков В.В., Кресіна І.О., Коваленко А.А.* Суспільна трансформація і державне управління в Україні: політико-правові детермінанти: Монографія. – К.: Ін Юре, 2003. – С. 131-132. 7. *Виконання плану заходів з реалізації у 2008 році Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://civic.kmu.gov.ua/civic/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=109329 8. *Карась А.* Громадянське суспільство в аспекті дискурсивно-етичних практик: український концепт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.experts.in.ua/ua/baza/analytic/index.ptp?ELEMENT_ID=11067 9. *Якименко Ю.* Громадянське суспільство в Україні: основні характеристики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=320 10. *Костенко О.* Камінь, яким зневажили будівничі (про соціальну культуру громадян як основний антикризовий засіб) // Віче. – 2009. – №23(260). – С.16-19. 11. *Безродна В.І.* Особливості формування громадянського суспільства в процесі політичної модернізації України: Автореф. дис. ... канд. політ. наук. – О.: 2003. – С. 8. 12. *Глобалізація: Учебник / Под общ. ред. В. А. Михайлова и В. С. Буянова.* – М.: РАГС, 2008. – С. 192. 13. *Андрущенко Т.В.* Ціннісний дискурс цивілізацій / Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К.: Університет «Україна», 2011. – С. 349. 14. *Щербина В.В.* Культура як фактор соціогрупового структурування суспільства з погляду соціології постмодернізму // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2011. – №4. – С. 37-42. 15. *Тимошенко Т.* Розвиток громадянського

УДК 321.011

М. М. ІЖА

ВПЛИВ ПОЛІТИКИ ЄДНОСТІ ЄС НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ПОЛЬЩІ (2007–2013 рр.)

Розглянуто особливості здійснення політики єдності ЄС у період 2007–2013 років, її вплив на регіональний розвиток Польщі. Визначено прогрес Польщі у досягненні цілей Лісабонської стратегії, скороченні відставання від середнього показника ВВП на душу населення ЄС-27; вказано на сповільнення темпів росту регіональних диспропорцій на рівні NUTS-2 та їх зростання на рівні NUTS-3.

Ключові слова: регіональний розвиток, політика єдності, місцеве самоврядування, диспропорції.

Ижа Н. М. Влияние политики единства ЕС на региональное развитие Польши (2007–2013 гг.)

Рассмотрены особенности осуществления политики единства в период 2007–2013 годов, ее влияние на региональное развитие Польши. Установлен прогресс Польши в достижении целей Лиссабонской стратегии, сокращения отставания от среднего показателя ВВП на душу населения ЕС-27; указано на уменьшение темпов роста региональных диспропорций на уровне NUTS-2 и их увеличение на уровне NUTS-3.

Ключевые слова: региональное развитие, политика единства, местное самоуправление, диспропорции.

Izha M. M. The impact of the EU cohesion policy on the regional development of Poland (2007–2013)

The features of the EU cohesion policy (2007-2013), its impact on the regional development of Poland are considered. The Polish progress in achieving the Lisbon strategy goals, the decreasing the lag compared to the average GDP per capita EU-27 are defined; the decreasing the regional disproportion on level NUTS-2 and its increasing on level NUTS-3 are indicated.

Key words: regional development, cohesion policy, local government, disproportion.

1 квітня 2013 р. Європейська комісія оприлюднить Стратегічний звіт щодо політики єдності/згуртованості та ефективності витрачання на неї бюджету – остаточний звіт щодо виконання бюджету Союзу за період 2007–2013 роки. До 31 грудня 2012 р. аналогічні звіти подали держави-члени, для яких кошти зі структурних фондів ЄС дали змогу поліпшити своє становище, однак не всі країни зуміли скористатися ними належним чином. До країн, у яких зафіксовано позитивний вплив фінансових впливань з боку ЄС на регіональний розвиток, можна віднести Польщу.

Протягом 2007–2011 років економіка Польщі досить успішно розвивалася, демонструючи найвищі темпи розвитку – 4,3% ВВП порівняно з середнім показни-